

EDUCAȚIA INCLUZIVĂ ÎN CONTEXTUL ÎNVĂȚĂRII PERMANENTE

**Iulia POSTOLACHI, asistentă universitară,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova**

Abstract: *The article presents the importance of inclusive education in the context of lifelong learning. The role of inclusive education, being a form of quality education, accessible and non-discriminatory, addressed to all students, aims to provide a quality education that is accessible to all students, regardless of social, economic origin or the presence of disabilities. To optimize interventions for students with disabilities, it is essential to pay attention to varied and personalized teaching aids and materials. Adapting resources to individual student needs is necessary to ensure an effective and inclusive learning environment. Overall, inclusive education does not stop only at providing physical access to school, but also involves creating an environment that meets the individual needs of each student.*

Keywords: *inclusive education, attitude, strategies, approach, support.*

„Conceptul de *educație incluzivă* este elaborat în domeniul științelor pedagogice ca urmare a tendințelor de evoluție a învățământului special organizat pentru copiii cu dificultăți în învățare, determinat de cauze multiple”, conform cercetătorului Cristea S. [3].

În aceeași ordine de idei, Burticioia D. afirmă, că educația incluzivă este o abordare esențială pentru a asigura accesul la educație pentru toți elevii, indiferent de diferențele lor. Aceasta implică recunoașterea diversității și abordarea nevoilor individuale ale elevilor pentru a le oferi șanse egale de învățare și dezvoltare.

Schimbarea atitudinilor și mentalităților este un aspect valoros al educației incluzive. Este important ca societatea să își schimbe percepțiile despre diferențele individuale și să încurajeze acceptarea diversității. Acest proces nu se limitează doar la cadrele didactice, ci implică întreaga comunitate școlară și societatea în ansamblu.

Este necesar să se conștientizeze că fiecare individ are propriile sale nevoi și că acestea pot varia considerabil. Educația incluzivă trebuie să fie flexibilă și să ofere suport personalizat pentru a se adapta la diversitatea elevilor.

În ceea ce privește mediul rural, este important să se acorde atenție specială, deoarece resursele pot fi limitate, iar accesul la educație de calitate poate fi mai dificil. Implementarea unor politici și programe educaționale care iau în considerare specificul mediului rural și susțin comunitățile vulnerabile este esențială pentru promovarea unei educații incluzive și echitabile. Pentru a atinge obiectivul unei educații incluzive, este necesară o abordare cuprinzătoare, care să implice schimbarea atitudinilor și mentalităților, revizuirea politicilor și practicilor existente și adaptarea sistemului educațional pentru a răspunde nevoilor diversificate ale elevilor. Acest efort comun poate contribui la formarea unei societăți mai incluzive și echitabile.

Educația incluzivă este esențială pentru a oferi fiecărui elev de a-și dezvolta potențialul la maximum. Iată câteva elemente cheie ale unei abordări incluzive în educație:

- *Cuprinderea tuturor elevilor:* educația incluzivă trebuie să fie deschisă pentru toți elevii, indiferent de dificultățile sau diferențele lor. Aceasta înseamnă să se abordeze diversitatea și să se creeze un mediu care să îi includă pe toți elevii.

- *Adaptarea la stilurile și ritmurile diferite de învățare:* elevii au moduri diferite de a învăța și de a se dezvolta. O abordare incluzivă înseamnă să se recunoască și să se adapteze la aceste diferențe, oferind variate modalități de predare și evaluare pentru a satisface nevoile individuale ale elevilor.
- *Curriculum-uri adecvate:* curriculum-urile ar trebui să fie concepute în așa fel încât să fie accesibile tuturor elevilor, să fie relevante pentru experiențele lor și să le ofere posibilitatea de a se dezvolta în mod holistic.
- *Strategii de predare-învățare-evaluare:* cadrele didactice ar trebui să implementeze strategii flexibile și variate de predare, să ofere suport individual și să adapteze evaluările pentru a reflecta progresul real al fiecărui elev.
- *Parteneriate cu comunitățile:* implicarea comunității este esențială pentru a crea o școală incluzivă. Comunitățile pot oferi sprijin, resurse și înțelegere pentru a facilita integrarea și succesul tuturor elevilor.
- *Servicii de sprijin adaptate:* există elevi cu nevoi speciale care pot beneficia de servicii de sprijin specializate. Asigurarea accesului la astfel de servicii adaptate la nevoile individuale ale elevilor este o componentă importantă a unei educații incluzive.
- *Promovarea unei societăți incluzive:* educația incluzivă nu se oprește la ușa școlii. Este important să se promoveze o atitudine de acceptare și în afara mediului școlar, contribuind la formarea unei societăți mai incluzive și mai echitabile.

Prin implementarea acestor practici, educația incluzivă joacă un rol esențial în construirea unei societăți care recunoaște și celebrează diversitatea, oferind fiecărui individ șansa de a-și atinge potențialul în cadrul comunității sale. Literatura de specialitate accentuează principiile incluziunii.

Principiile-cheie ale incluziunii susțin:

- valorizarea diversității;
- dreptul de a fi respectat;
- demnitatea ființei umane;
- nevoile individuale înțelese ca cerințe individuale;
- planificarea și proiectarea unei politici educaționale pe termen lung;
- responsabilitatea colectivă;
- dezvoltarea relațiilor și a culturii profesionale;
- șanse egale;
- materiale didactice diverse;
- personal suplimentar specializat;
- metode de predare noi, adaptate progresului tehnologic [2, p. 43].

Este evident că abordarea incluzivă în învățământ este esențială pentru asigurarea drepturilor și șanselor egale pentru toți elevii/studentii, inclusiv cei cu dizabilități. Experiența internațională în acest domeniu arată că o astfel de abordare nu este doar un ideal nobil, ci și o necesitate pentru dezvoltarea unei societăți echitabile și diversificate. Iată câteva aspecte cheie ale unei abordări incluzive în învățământ:

- *Accesul complex la studii:* asigurarea că toți elevii/studentii, indiferent de abilități sau dizabilități, au acces la resursele și suportul necesar pentru a-și atinge potențialul maxim în procesul de învățare.

- *Adaptabilitatea la cerințele pieței muncii:* Îmbunătățirea pregătirii elevilor/studentilor pentru a face față cerințelor schimbătoare ale pieței muncii, prin integrarea abilităților relevante și prin încurajarea instruirii continue pe tot parcursul vieții.
- *Eforturi comune ale diferitelor părți interesate:* colaborarea între instituțiile de învățământ, guvern, societatea civilă, forurile științifice și mediul de afaceri pentru a crea un mediu favorabil pentru învățământul incluziv.
- *Democrație participativă și respectarea drepturilor omului:* construirea unei societăți în care toți cetățenii au un rol activ în procesul decizional și în care drepturile omului sunt respectate în toate aspectele vieții și activităților.

Implementarea unui model teoretico-practic de organizare a învățământului incluziv necesită o abordare cuprinzătoare și angajamentul continuu al tuturor părților implicate. Acest proces poate contribui la crearea unei societăți mai echitabile și la creșterea șanselor de afirmare pentru toți cetățenii, indiferent de abilități sau diferențe [1, p. 7].

Importanța educației incluzive implică o serie de elemente cheie care contribuie la succesul acestui proces. Ciocîrlan M.A. prezintă câteva puncte relevante [4]:

- *Proces permanent de școlarizare:* Educația incluzivă nu este doar o inițiativă temporară, ci un angajament continuu pentru școlarizarea elevilor cu cerințe educative speciale. Acest proces implică adaptarea constantă a școlilor la nevoile elevilor și participarea lor activă la activități educative formale și nonformale.
- *Identificarea și eliminarea barierelor:* Incluziunea presupune identificarea și eliminarea barierelor, fie ele legate de organizarea școlilor, modalitățile de predare sau evaluarea progresului elevilor. Aceasta implică o revizuire continuă a practicilor educaționale și a infrastructurii școlare pentru a asigura un mediu propice pentru toți elevii.
- *Transformarea școlii pentru incluziune socială:* Adaptarea școlii pentru a răspunde nevoilor individuale ale fiecărui elev nu doar duce la incluziune școlară, ci și la incluziune socială. Este esențial ca toți membrii comunității să trateze copiii cu cerințe educative speciale ca pe membri deplin ai comunității.
- *Importanța atitudinii comunității:* Atitudinea pozitivă și înțelegerea din partea cadrelor didactice, părinților și colegilor de clasă sunt esențiale pentru succesul integrării. Aceste atitudini pot influența acceptarea și sprijinul în rândul clasei incluzive și pot contribui la dezvoltarea pozitivă a elevilor cu cerințe educative speciale.
- *Rolul familiei în integrare:* Implicarea familiei este crucială în integrarea elevilor cu cerințe educative speciale în învățământul de masă. Conștientizarea părinților cu privire la nevoile copilului poate fi facilitată prin intermediul consilierilor școlari și a unei comunicări deschise între școală și familie.
- *Schimbarea atitudinilor și practicilor:* Educația incluzivă necesită o schimbare la nivelul atitudinilor, mentalităților, politicilor și practicilor care au contribuit la excluderea și segregarea anterioară. Acest proces de schimbare poate fi susținut de politici educaționale care promovează o abordare centrată pe elev, programe de învățământ adecvate și strategii de predare-învățare-evaluare optime.
- *Accent pe progresul individual:* O școală incluzivă pune accentul pe progresul individual al fiecărui elev și încurajează învățarea prin cooperare. Valorizarea

diversității și cooperarea între elevi sunt promovate pentru a asigura că toți elevii obțin progrese, iar diferențele dintre ei sunt privite ca o oportunitate de învățare reciprocă.

Aceste elemente subliniază că educația incluzivă nu se limitează doar la sfera școlară, ci are un impact profund asupra socializării și integrării elevilor cu cerințe educative speciale în comunitate [4].

Provocările cu care se confruntă elevii cu tulburări de comportament în mediul școlar și necesitatea unui suport adaptat pentru a le asigura succesul în învățare și integrare socială identifică câteva aspecte importante: stigmatizare în școală, elevii cu tulburări de comportament pot fi adesea percepuți ca parte a grupului de elevi slabi sau indisciplinați. Această percepție poate duce la respingerea lor de către mediul școlar, inclusiv de către cadrele didactice și colegi, respingerea socială fiind cauza comportamentului discordant cu normele sociale, acești elevi sunt adesea respinși de către societate în ansamblu.

Stigmatizarea și respingerea pot contribui la izolarea lor socială și la o imagine negativă a sinelui. Necesitatea unui suport specializat reprezintă elevii cu tulburări de comportament ce necesită un curriculum diferențiat, terapie lingvistică, tratament logopedic, programe de predare-învățare și evaluare specializate. Adaptațiile trebuie să fie făcute în funcție de abilitățile lor de citire, scriere, și calcul. De asemenea, beneficiile consilierilor școlare și vocaționale, atât pentru elev, cât și pentru familie, sunt esențiale pentru a-i sprijini în parcursul lor școlar și în pregătirea pentru viitor. Stil de predare adaptat este stilul de predare care ar trebui să fie adaptat cât mai mult posibil la stilul de învățare al elevilor cu tulburări de comportament.

O cunoaștere detaliată a stilului de învățare al fiecărui elev, realizată printr-o evaluare eficientă, poate facilita acumularea mai eficientă a informațiilor. Suportul psihologic și terapia se manifestă prin integrarea socială reușită, unii elevi pot avea nevoie de terapie a tulburărilor de vorbire și limbaj, precum și de psihoterapie individuală și de grup. Aceste intervenții pot contribui la dezvoltarea abilităților sociale, gestionarea comportamentului și îmbunătățirea relațiilor interpersonale.

Abordarea acestor elevi necesită o echipă integrată, implicând cadre didactice, specialiști în sănătate mintală, consilieri școlari și părinți, pentru a crea un mediu de învățare inclusiv și susținător, în care fiecare elev are șanse reale de succes și dezvoltare [4]. În continuare, prezentăm strategii de realizare a cadrului didactic în cadrul educației incluzive.

Strategii și intervenții utile din partea cadrului didactic:

- Crearea unui climat afectiv-pozitiv;
- Stimularea încrederii în sine și a motivației pentru învățare;
- Încurajarea sprijinului și cooperării din partea colegilor, formarea unei atitudini pozitive a colegilor;
- Încurajarea independenței, creșterea autonomiei personale;
- Încurajarea eforturilor;
- Sprijin, încurajare și apreciere pozitivă în realizarea sarcinilor școlare, fără a crea dependență;
- Crearea unui climat afectiv, confortabil;
- Centrarea învățării pe activitatea practică;

- Sarcini împărțite în etape mai mici, realizabile;
- Folosirea învățării afective;
- Adaptarea metodelor și mijloacelor de învățare, evaluare, etc. [4].

În acest context, autorii Volmer Ș., Banu L. afirmă, că *educația incluzivă* este nu doar o necesitate, ci și o provocare, dat fiind că implică schimbări profunde în modul în care școlile funcționează și în felul în care comunitățile percep diversitatea [6].

Iată câteva aspecte-cheie: dreptul la educație pentru toți elevii. Educația incluzivă este ancorată în principiul că toți elevii au dreptul la educație, indiferent de diferențele lor individuale sau de prezența unor cerințe educaționale speciale. Incluziunea elevilor cu cerințe educaționale speciale în învățământ nu este un proces simplu. Necesită adaptări la nivelul curriculumului, al metodelor de predare, și al mediului școlar pentru a răspunde diversității nevoilor elevilor. Personalizarea școlii în funcție de nevoile fiecărui copil: educația incluzivă presupune o schimbare la nivelul școlii pentru a se adapta nevoilor individuale ale fiecărui elev. Acest aspect implică un angajament profund pentru a asigura că mediul școlar este unul care facilitează succesul tuturor elevilor, indiferent de diferențele lor. Influența factorilor asupra educației incluzive prevede dizabilitatea în sine care nu ar trebui să fie un obstacol pentru accesul la educație, dar atitudinea cadrelor didactice, a elevilor, și implicarea familiei sunt factori cheie care pot influența succesul educației incluzive. Este nevoie de o schimbare în mentalitățile atât ale cadrelor didactice, cât și ale comunității. Este important să se depășească stereotipurile și prejudecățile pentru a crea un mediu care să promoveze înțelegerea și acceptarea diversității.

În esență, *educația incluzivă* reprezintă o viziune în care fiecare copil/elev este privit ca un individ unic cu nevoi specifice, iar sistemul educațional este conceput pentru a răspunde acestor nevoi. Este un efort continuu și colaborativ care implică toate părțile implicate în educație și comunitatea în ansamblu.

Importanța și beneficiile educației incluzive, precum și schimbările necesare în abordarea sistemului educațional pentru a răspunde nevoilor tuturor elevilor necesită o nouă abordare. Educația incluzivă nu ar trebui tratată ca un subiect separat, ci ca o nouă abordare a dezvoltării sistemului școlar. Aceasta implică o schimbare fundamentală în modul în care școlile sunt planificate, organizate și implementate.

Individualizarea educației presupune un aspect esențial al educației incluzive fiind capacitatea de a oferi fiecărui elev educația optimă în funcție de aptitudinile și nevoile sale individuale. Este necesar să se înțeleagă și să se răspundă la diversitatea abilităților și nevoilor elevilor. Planificarea activităților trebuie să țină cont de diversitatea elevilor, iar școala ar trebui să faciliteze participarea și colaborarea prin metode variate de lucru.

Educația incluzivă reprezintă o schimbare de paradigmă, renunțând la ideea că educația specială înseamnă educație separată. Scopul este de a oferi un învățământ de calitate tuturor elevilor, indiferent de aptitudinile lor, și de a trata toți elevii cu respect, oferindu-le șanse egale de învățare.

Educația incluzivă promovează accesul universal la știință și educație pentru toți, eliminând diferențierile și asigurând că fiecare individ are acces la informație, idei și cunoștințe într-o societate a informației incluzive. Conceptul de elevi cu nevoi speciale se extinde pentru a include nu doar elevii cu handicapuri, ci și pe cei care se confruntă cu dificultăți școlare din diverse motive. Școlile trebuie să adapteze programele, organizarea

și procesul de învățare pentru a sprijini progresul acestor elevi. Prin adoptarea educației incluzive, școlile pot contribui la formarea unei societăți mai deschise, echitabile și respectuoase față de diversitatea umană [6, p. 427].

Factorii-cheie care contribuie la succesul claselor incluzive subliniază schimbările necesare în abordarea educației pentru a se adapta la diversitatea de nevoi ale elevilor sunt:

- *Parteneriatele între familie și școală*, unde se colaborează strâns între familii și personalul școlar. Comunicarea deschisă și colaborarea între aceste două entități contribuie la crearea unui mediu de sprijin pentru elevi.
- *Colaborarea cu cadrele de specialitate*, unde este necesar implicarea specialiștilor, precum cadrele de specialitate sau terapeuții, fiind binevenită în asigurarea suportului adecvat pentru elevii cu nevoi speciale. Acești profesioniști pot aduce expertiză și resurse suplimentare în clasă.
- *Formarea continuă a cadrelor didactice* este esențială pentru a le permite să facă față diversității de nevoi ale elevilor. Cadrele didactice trebuie să fie pregătiți să folosească metode educaționale variate și să ofere suport individualizat.
- *Crearea și implementarea de programe educaționale individualizate*, adaptate la nevoile fiecărui elev, reprezintă succesul claselor incluzive. Aceste programe asigură că fiecare elev primește sprijinul și provocările adecvate nivelului său de dezvoltare.
- *Comunicarea deschisă și eficientă* între toate părțile implicate este cheia succesului în educația incluzivă. Aceasta include comunicarea între cadrele didactice, părinți, specialiști și chiar între elevi.
- *Cadrele didactice folosesc diverse tehnici*, cum ar fi jocuri, activități de grup și implicarea elevilor în rezolvarea problemelor, pentru a contribui la construirea unei unități în clasă. Aceste metode sprijină dezvoltarea unui mediu în care toți elevii se simt incluși și acceptați [6, p. 428].

Educația incluzivă implică identificarea și eliminarea barierelor în interiorul și în afara școlii care pot împiedica procesul de învățare. Acest lucru necesită o abordare proactivă pentru identificarea și depășirea obstacolelor care pot apărea. Prin adoptarea acestor practici și schimbări, școlile incluzive pot oferi un mediu propice pentru ca toți elevii să participe activ la procesul de învățare, indiferent de diferențele lor.

Concluzia evidențiază natura complexă a educației incluzive și subliniază provocările semnificative cu care se confruntă instituțiile de învățământ și societatea în ansamblu. Educația incluzivă este caracterizată ca fiind un fenomen complex, iar gestionarea acestei complexități reprezintă o provocare atât pentru instituțiile educaționale, cât și pentru întreaga societate. Pentru a face față provocărilor educației incluzive, este esențială schimbarea mentalităților. Aceasta implică abordarea și depășirea stereotipurilor, prejudecăților și concepțiilor tradiționale legate de învățământ și diversitate. Educația incluzivă necesită, de asemenea, schimbări la nivelul politicilor educaționale. Adaptarea și revizuirea politicilor sunt esențiale pentru a crea un cadru care să faciliteze implementarea eficientă a educației incluzive și pentru a asigura sprijinul necesar, afirmă Cojocari-Luchian S., Iurescu D. [5, p. 76].

În ansamblu, educația incluzivă reprezintă nu doar o schimbare în modul în care școlile funcționează, ci și o schimbare în gândirea și politicile sociale. Este un proces

continuu care necesită angajament constant și eforturi sustenabile pentru a asigura că toți elevii au acces la o educație de calitate și șanse egale de dezvoltare.

Referințe bibliografice:

1. ANDRONACHI, N. Teorii cu privire la accesul tinerilor cu dizabilități la studii universitare. In: *Parteneriate în educația incluzivă a tinerilor cu dizabilități din instituțiile universitare. Culegere de articole*. Chișinău: Pontos, 2019. ISBN 978-9975-72-411-1.
2. BURTICIOAIA, D. Educația incluzivă [online]. In: *PAIDEIA*. 2021, nr. 3 [citată 23.11.2023]. Disponibil:<https://www.ccdvl.ro/images/publicatii/Revista%20PAIDEIA%20Nr.3%202021.pdf#page>
3. CRISTEA, S. Educația incluzivă. In: *Didactica Pro...* 2007, nr. 1-2(42), pp. 88-90. ISSN 1810-6455.
4. CIOCÎRLAN, M.A. *Educația incluzivă – necesitate și provocare* [online] [citată 22.11.2023]. Disponibil:<https://revistaeducatie.ro/wpcontent/special/diferite/Cioc%C3%AErlan%20Maria%20Augustina,%20Liceul%20Tehnologic,,%20Dimitrie%20Leonida,,%20Educa%C8%9Bia%20incluziv%C4%83%20-%20Necesitate%20%C8%99i%20provo>
5. COJOCARI-LUCHIAN, S., IURESCU, D. Educația incluzivă între provocare și necesitate. In: *Buletinul științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul*. 2015, nr. 1(1), pp. 70-76. ISSN 2345-1866 [online] [citată 24.11.2023]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/70_76_Educatia%20incluziva%20intre%20provocare%20si%20necesitate.pdf
6. VOLMER, Ș., BANU, L. Educația incluzivă necesitate a sistemului educațional. In: *Educația incluzivă: dimensiuni, provocări, soluții: materialele conf. șt.-pract. intern.*, Ediția a 4-a [online]. Bălți: Tipografia din Bălți, 2018, pp. 426-429. ISBN 978-9975-3276-1-9 [citată 25.11.2023]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/426-429_1